

अहं

- तपागच्छीय -
तिथि प्रणालिका

विजयनन्दनसूरि

मूल्य : ३१. १=००

अर्ह

तपागच्छीय
तिथि प्रणालिका

विजयनन्दनसूरि

सर्व अधिकार सुरक्षित

प्राप्ति स्थान
जसवंतलाल
गीरधरलाल शाह,
ठे. ३०६/४ दोशीवाडानी-
पोण, पत्रीनी पडकी
अमहावाड-१

प्रकाशक
प्राणुलाल लालबार्ध शाह,
दोशीवाडानी पोण
अमहावाड-१

मुद्रक :
श्री रामानंद प्रिंटींग प्रेस
कंकरिया रोड
अमहावाड-२२

નમો નમઃ શ્રી ગુરુનેમિસૂરયે ॥

ઉપક્રમ

હંમેશા દરેક કર્મકાંડમાં દરેક સ્થળે તિથિની પ્રધાનતા હોય છે. તિથિની ઘડી-પળ સાથેની સમજણ ચાલુ પંચાંગમાં મળી રહે છે. પણ આરાધનામાં તિથિની પ્રમાણતા કઈ રીતે માનવાની હોય છે ? તે બાબત—“ઉદયમિ જ્ઞ તિહીં” “ક્ષયે પૂર્વાં” “વૃદ્ધૌઉત્તરાં” “યાં તિથિં સમનુપ્રાપ્યં” વગેરે વિધિ-નિયમ વચનોને અનુસારે ચાલી આવતી પરં-પરાથી યથાર્થ રીતે સમજી શકાય છે. પરંપરા પણ એક આગમરૂપ છે, અને તે શાસ્ત્ર-સાપેક્ષભાવે અવિચ્છિન્નપણે ચાલી આવે છે.

આરાધનામાં તિથિની યથાર્થ સમજણ માટે આ ‘તપા-ગચ્છીય તિથિપ્રણાલિકા’ લખવામાં આવી છે અને તે સ્વ-પરના કલ્યાણના ઉદ્દેશથી લખાઈ છે.

આ તપાગચ્છીય તિથિ પ્રણાલિકાનું સંશોધન પંચ્યાસશ્રી સૂર્યેદય વિજયજી ગણીવરે કરેલ છે.

વિજયનન્દનસૂરિ

शरणा ! पुण्ये तव शासनेऽपि,
संदेग्धि यो विप्रतिपद्यते वा ।
स्वादौ स तथ्ये स्वहिते च पथ्ये,
संदेग्धि वा विप्रतिपद्यते वा ॥
सुनिश्चितं मत्सरिणो जनस्य,
न नाथ ! मुद्रामतिशेरते ते ।
माध्यस्थ्यमास्थाय परीक्षका ये
मणौ च काचे च समानुबन्धाः ॥

परमपूज्य शासनसम्राट
जगद्गुरु तपागच्छाधिपति आचार्य महाराज
श्री विजयनेमिसूरीश्वरजी
महाराजसाहेब

परमपूज्य शासनसम्राट् श्रीना पट्टधर

परमपूज्य प्रातः स्मरणीय

आचार्य महाराज

श्री विजयउदयसूरीश्वर

महाराजसाहेब

यदीयसम्यक्त्वबलात् प्रतीमो-
भवादृशानां परमस्वभावम् ।

कुवासनापाशविनाशनाय,
नमोऽस्तु तस्मै तव शासनाय ॥

अस्मादृशां प्रमाद--ग्रस्तानां चरणकरणहीनानाम् ।
अब्धौ पोत इवेह, प्रवचनरागः शुभोपायः ॥
वीतराग ! सपर्यात--स्तवाज्ञापालनं परम् ।
आज्ञाऽऽराद्धा विराद्धा च, शिवाय च, भवाय च ॥

तिथिः शरीरं तिथिरेव कारणं,
तिथिः प्रमाणं तिथिरेव साधनम् ॥

ॐ ह्रीं अर्हं नमः ॥

श्री स्तंभनपार्श्वनाथाय नमः ॥

अनन्तलब्धिनिधानाय श्री गौतमस्वामिने नमः ॥

नमो नमः श्री गुरुनेमिसूरये ॥

श्री जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक तपागच्छीय ચતુર્વિધ-
શ્રી શ્રમણસંઘની શાસ્ત્ર અને શ્રી વિજયદેવસૂરીય સુવિહિત-
પરંપરા મુજબ અવિચ્છિન્નપણે ચાલી આવતી

તિથિવિષયક શુદ્ધ પ્રણાલિકા

૧૨ પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ થાય જ નહિ.

લૌકિક પંચાંગમાં પર્વ અને અપર્વ અને તિથિઓની વધઘટ આવે છે. પણ આરાધનામાં બાર પર્વતિથિની વધઘટ કરાતી નથી. પણ પર્વતિથિની વધઘટમાં અપર્વતિથિની વધઘટ કરાય છે, તેમજ પર્વતિથિ અને અપર્વતિથિ લેગી કરાતી નથી. બે પર્વતિથિ પણ લેગી કરાતી નથી. પણ તેના બદલે અપર્વતિથિની વધઘટ વિગેરે કરાય છે.

પર્વતિથિ મુખ્યપણે બાર ગણાય છે. બીજ, પાંચમ, આઠમ, અગિયારશ, ચૌદશ, પૂનમ અને અમાસ. આ ૧૨ પર્વ-તિથિની પંચાંગમાં વધઘટ હોય ત્યારે આરાધનામાં અપર્વ-તિથિની વધઘટ કરાય છે.

કલ્યાણુક-તિથિ એ નિત્ય પર્વતિથિ નથી.

કલ્યાણુક તિથિઓને પર્વતિથિ તરીકે ગણાવી છે જરૂર. પણ તે કલ્યાણુક તિથિ આર પર્વતિથિની માફક તો નથી જ ગણી. કારણકે કલ્યાણુક તિથિની વધઘટ પંચાંગમાં હોય, તો પણ તે વધઘટ આરાધનામાં તે પ્રમાણે જ ગણાય છે. તેના બદલે બીજી તિથિની વધઘટ આજ સુધીમાં શ્રીવિજયદેવસૂરીય પરંપરામાં કરાઈ જ નથી. અને તે મર્યાદા વ્યાજબી જ ચાલી આવે છે. કારણકે આરપર્વતિથિ તે નિત્યપર્વ તિથિ છે. અને કલ્યાણુક તિથિ વિ. તે નૈમિત્તિક પર્વ તિથિ છે. અને બંનેમાં આટલો તફાવત વાસ્તવિક છે. એટલે જ ૧૨ પર્વતિથિની વધઘટમાં આરાધનામાં અપર્વતિથિની વધઘટ કરાય છે. પણ કલ્યાણુક તિથિની વધઘટમાં બીજી તિથિની વધઘટ કરાતી જ નથી.

૧૨ પર્વતિથિમાં અપવાદ વચનનો અવકાશ નિત્ય રહે છે.

વળી- ‘ક્ષયે પૂર્વા.’ ‘વૃદ્ધૌઉત્તરા.’ વચનનો અવકાશ નિત્ય-પર્વતિથિરૂપ જે ૧૨ પર્વતિથિ તેમાં સંપૂર્ણપણે રહે છે, અને બાકીની અપર્વતિથિ તથા નૈમિત્તિકપર્વતિથિરૂપ કલ્યાણુક વિગેરે તિથિમાં યથાસંભવ વિભાષાએ અવકાશ છે.

“ ક્વચિત્પ્રવૃત્તિઃ ક્વચિદપ્રવૃત્તિઃ,
ક્વચિદ્વિભાષા ક્વચિદન્યદેવ ।

વિઘેવિંધાનં बहुधा समीक्ष्य’

चतुर्विध बाहुलकं वदन्ति ॥ ”

આ રીતે જ- વ્યવસ્થા પ્રાચીનકાળથી ચાલી આવી હોવાથી તિથિમાં અને તિથિની આરાધનામાં કોઈ પ્રકારની બડ રહેતી નથી.

પર્વ-અપર્વ તિથિના ક્ષયે તિથિની તથા આરાધનાની શુદ્ધ પ્રણાલિકા

લૌકિક પંચાંગમાં ૧(એકમ)ના ક્ષયે આરાધનામાં પણ એકમનો ક્ષય કરાય છે, અને એકમની આરાધના ધીજને દિવસે કરાય છે. એસતું વર્ષ કે એસતો મહિનો ધીજે ગણાય છે, તે નિમિત્તનું સ્નાત્ર વગેરે પણ ધીજને દિવસે કરાય છે. પણ પુનમ-એકમ, અમાસ-એકમ, કે એકમ-ધીજ, લેગાં કરાતાં નથી. તેમજ એકમનું કાર્ય પુનમ કે અમાસના દિવસે કરાતું નથી.

૨(ધીજ)ના ક્ષયે એકમનો ક્ષય કરાય છે, અને ૧-૨, ખંનેની આરાધના ધીજને દિવસે કરાય છે. પણ ૧-૨ લેગાં કરાતા નથી.

૩(ત્રીજ)ના ક્ષયે ત્રીજનો ક્ષય કરાય છે, અને ૩-૪ લેગાં ખેલાય છે, અને ગણાય છે. ત્રીજની આરાધના ધીજના દિવસે કરાતી નથી. પણ ચોથના દિવસે ૩-૪ લેગાં ગણીને ધીજ પછીના દિવસે કરાય છે. ત્રીજની વર્ષગાંઠ પણ ધીજ પછીના દિવસે જ ઉજવાય છે. તેમજ વૈશાખ શુદ્ધિ ત્રીજ (અખાત્રીજ) નો ક્ષય હોય ત્યારે પણ ધીજ પછીના ઉત્તર દિવસેજ ૩-૪ લેગાં ગણી વર્ષીતપના પારણા કરાવાય છે. પણ વૈશાખ સુદ ત્રીજના ક્ષયે ધીજને દિવસે વર્ષીતપના પારણા કરાતા નથી, તેમ ૨-૩ લેગાં કરાતાં નથી. કારણકે - તેમ કરવાથી વર્ષીતપની આરાધનામાં એક દિવસની આરાધના ઓછી પણ થાય છે.

૪(ચોથ)ના ક્ષયે ચોથનો ક્ષય કરાય છે, અને ત્રીજ-ચોથ લેગાં ખેલાય છે, અને ગણાય છે. ૩-૪ એ ખંને તિથિની આરાધના ત્રીજને દિવસે ૩-૪ લેગાં ગણીને કરાય છે.

૫(પાંચમ)ના ક્ષયે ચોથનો ક્ષય કરાય છે. અને ૩-૪ લેગાં ગણી ૩-૪ બંનેની આરાધના એક જ દિવસે એટલે કે ત્રીજને દિવસે ૩-૪ લેગાં માની કરાય છે. પણ ૪-૫ લેગાં કરાતાં નથી.

૬(છઠ્ઠ)ના ક્ષયે ૬નો ક્ષય કરાય છે, ૬ની આરાધના પાંચમ-છઠ્ઠ લેગાં માની પાંચમે કરાતી નથી. પણ છઠ્ઠ-સાતમ લેગાં ગણીને પાંચમ પછીના દિવસે—સાતમે કરાય છે. અષાઠ શુદ્ધિ ૬નો ક્ષય હોય, ત્યારે શ્રી મહાવીર સ્વામીનું ચ્યવન કલ્યાણુક પણ પાંચમ પછીના દિવસે છઠ્ઠ-સાતમ લેગાં ગણીને આરાધાય છે, અને કલ્યાણુકનો વરઘોડો પણ તે દિવસે જ ચડાવાય છે. કારણકે—લગવાનનું ચ્યવન પાંચમ પછીના અવ્યવહિત ઉત્તર દિવસે જ થયેલ છે. તેમજ વૈશાખ શુદ્ધિ છઠ્ઠ-વૈશાખ વદ ૬- કે શ્રાવણ શુદ્ધિ ૬ વગેરેનો ક્ષય હોય, ત્યારે પણ પાંચમ પછીના દિવસે ૬-૭ લેગાં ગણીને તે દિવસે જ છઠ્ઠની વર્ષગાંઠ ઉજવાય છે.

૭(સાતમ)ના ક્ષયે ક્ષય સાતમનો કરાય છે. અને ૭ની આરાધના છઠ્ઠના દિવસે ૬-૭ લેગાં માની કરાય છે.

૮(આઠમ)ના ક્ષયે સાતમનો ક્ષય કરાય છે, અને છઠ્ઠ-સાતમ બંને છઠ્ઠના દિવસે લેગાં માની ૬-૭ બંનેની આરાધના છઠ્ઠના દિવસે કરાય છે. પંચાંગની સાતમના દિવસે આઠમ કરાય છે, અને તે દિવસે આઠમની આરાધના કરાય છે. પણ સાતમ-આઠમ લેગાં કરાતા નથી.

૯(નોમ)ના ક્ષયે ૯નો ક્ષય કરાય છે. ૯ની આરાધના ૮-૯ લેગાં માની આઠમે કરાતી નથી, પણ દશમના દિવસે ૯-૧૦ લેગાં માનીને કરાય છે.

૧૦ (દશમ)ના ક્ષયે ક્ષય ૧૦ નો કરાય છે. અને ૯ ના દિવસે ૯-૧૦ લેગાં ગણી ૯-૧૦ બન્નેની આરાધના ૯ ના દિવસે કરાય છે. એટલે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું જન્મકલ્યાણક (પોષ દશમી) પણ ૯-૧૦ લેગાં ગણી નોમને દિવસે કરાય છે. પણ ૧૦-૧૧ લેગાં ગણાતા નથી, અને ૧૦-૧૧ લેગાં ગણી અગીયારશે પોષ દશમીની આરાધના કરાતી નથી. એવી રીતે ૧૦ની વર્ષગાંઠ પણ (શ્રીભોયણીજી વિગેરેની) નોમને દિવસે ૯-૧૦ લેગાં માનીને કરાય છે, જ્યારે ૧૧ નો ક્ષય હોય ત્યારે.

૧૨ (બારસ)ના ક્ષયે ૧૨ નો ક્ષય કરાય છે. અને ૧૨ની આરાધના ૧૧-૧૨ લેગાં માની અગીયારશે કરાતી નથી, પણ ૧૩ ના દિવસે ૧૨-૧૩ લેગાં ગણીને ૧૩ના દિવસે કરાય છે.

૧૩ (તેરશ)ના ક્ષયે ૧૩નો ક્ષય કરાય છે. અને ૧૨ના દિવસે ૧૨-૧૩ લેગાં ગણી ૧૨-૧૩ બન્નેની આરાધના ૧૨ ને દિવસે કરાય છે.

૧૪ (ચૌદશ)ના ક્ષયે ૧૩ નો ક્ષય કરાય છે અને ૧૨ના દિવસે ૧૨-૧૩ લેગાં ગણી ૧૨-૧૩ બન્નેની આરાધના ૧૨ને દિવસે કરાય છે. પણ ૧૩-૧૪ લેગાં ગણાતાં નથી, અને ૧૩-૧૪-લેગાં ગણી ચૌદશે તેરશની આરાધના કરાતી નથી. અને તેથી જ ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૪ના ક્ષયે શ્રીમહાવીર જન્મ કલ્યાણક ૧૩-૧૪ લેગાં ગણી ચૌદશે ઉજવાતું નથી, આરાધાતું નથી. પણ ૧૩ નો ક્ષય કરી, ૧૨-૧૩ લેગાં ગણી, બારશના દિવસે શ્રીમહાવીર જન્મ કલ્યાણક ઉજવાય છે, અને આરાધાય છે. તેરશની વર્ષગાંઠ હોય ત્યાં પણ ૧૪ના ક્ષયે તે પ્રમાણે જ સમજવું. અને તેજ પ્રમાણે ૧૨-૧૩ લેગાં ગણીને ૧૨ના દિવસે વર્ષગાંઠ કાયમ ઉજવાય છે.

પૂનમ-અમાસના ક્ષયે ૧૩નો જ ક્ષય થાય.

૧૫ (પૂનમ)ના ક્ષયે અને (અમાસ)ના ક્ષયે પણ ૧૩ નો ક્ષય કરાય છે, ૧૨ ના દિવસે ૧૨-૧૩ લેગાં ગણાય છે, અને પંચાંગના ૧૩ના દિવસે છતી તેરશે ચૌદશ કરાય છે. તેમજ પંચાંગની ચૌદશે-છતી ચૌદશે પૂનમ કે અમાસ કરાય છે. પણ ૧૪-૧૫ કે ૧૪-૦)) લેગાં કરાતાં નથી. જેથી ચૌદશ અને પૂનમ અથવા ચૌદશ અને અમાસ, એ બંને સંયુક્ત પર્વોની બુદ્ધિ-બુદ્ધિ આરાધના પણ સચવાય છે, વળી ૧૪-૧૫ ના છકું તપની, કે ૧૪-૦)) ના છકું તપની આરાધના પણ સચવાય છે.

પંચાંગની તેરશ ઔદયિકી ચૌદશ બને છે, અને ચૌદશ એ ઔદયિકી પૂનમ કે અમાસ બને છે.

પૂનમ-અમાસના ક્ષય પ્રસંગે પંચાંગમાં છતી ચૌદશે તેરશે ચૌદશ કરાય છે, અને ચૌદશે પૂનમ કે અમાસ કરાય છે, તે “ક્ષયે પૂર્વા” એ વચનના આધારે જ કરાય છે. અર્થાત્ “ક્ષયે પૂર્વા” એ વચનથી જ પંચાંગની તેરશ, એ ઔદયિકી ચૌદશ બને છે, અને પંચાંગની ચૌદશ, ઔદયિકી પૂનમ કે અમાસ બને છે. તેથી જ પૂર્વના મહાપુરુષો આરાધનામાં આ રીતની જ પ્રણાલિકા અવિચ્છિન્નપણે પ્રમાણ કરતા આવ્યા છે.

પર્વ-અપર્વ તિથિની વૃદ્ધિ વેળાએ તિથિની તથા આરાધનાની શુદ્ધ પ્રણાલિકા.

લૌકિક પંચાંગમાં ૧ (એકમ) ની વૃદ્ધિ હોય, અર્થાત્-એકમ એ હોય, ત્યારે એકમ તરીકેની આરાધના બીજી એકમે કરાય છે. એસતું વર્ષ કે એસતો મહિનો પહેલી એકમે

ગણાય છે, અને તે નિમિત્તનું સ્નાત્ર વિગેરે પણ પહેલી એકમે કરાય છે.

૨ (બીજ) ની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે, એકમ જે કરાય છે. પણ જે બીજ કરાતી નથી. પંચાંગની પહેલી બીજે એકમ ઔદયિકી નહિ હોવા છતાં, તે દિવસે બીજ એકમ કરાય છે. અને તે ઔદયિકી એકમ તરીકે જ ગણાય છે. એટલે જ જે એકમ માની બીજ એકમે એકમની આરાધના કરાય છે. પણ જેસતું વર્ષ કે જેસતો મહિનો અહીં પણ પહેલી એકમે કરાય છે.

૩ (ત્રીજ) ની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે, જે ત્રીજ કરાય છે, અને ત્રીજની આરાધના બીજ ત્રીજે કરાય છે.

૪ (ચોથ) ની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે જે ચોથ કરાય છે.

૫ (પાંચમ) જે હોય ત્યારે. જે ચોથ કરાય છે, અને ચોથની આરાધના પંચાંગની પહેલી પાંચમે બીજ ચોથ માનીને કરાય છે. પણ જે પાંચમ કરાતી નથી. તે રીતે લૌકિક પંચાંગમાં ભાદરવા સુદી જે પાંચમ હોય ત્યારે પણ આરાધનામાં શાસ્ત્રાનુસારી અમદાવાદ-ડહેલાના ઉપાશ્રયની મર્યાદા મુજબ જે ચોથ કરાય છે, અને બીજ ચોથે એટલે પંચાંગની પહેલી પાંચમે બીજ ચોથ માનીને તે દિવસે સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના કરાય છે. પણ જે ત્રીજ કરાતી નથી તેમ જે પાંચમ કરાતી નથી.

૬ (છઠ્ઠ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે, જે ૬ કરાય છે, અને ૬ ની આરાધના બીજ છઠ્ઠે કરાય છે.

૭ (સાતમ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે જે સાતમ કરાય છે, અને ૭ની આરાધના બીજ સાતમે કરાય છે.

૮ (આઠમ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે પણ એ સાતમ કરાય છે, અને સાતમની આરાધના પંચાંગની પહેલી આઠમે બીજી સાતમ માનીને કરાય છે. પણ આઠમ એ કરાતી નથી.

૯ (નોમ) ની વૃદ્ધિ હોય ત્યારે, એ નોમ કરાય છે. અને નોમની આરાધના બીજી નોમે કરાય છે.

૧૦ (દશમ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે એ દશમ કરાય છે, અને દશમની આરાધના બીજી દશમે કરાય છે.

૧૧ની વૃદ્ધિએ એ ૧૦ કરીને બીજી દશમે જ પોષ દશમી કરાય.

૧૧ (અગિયારશ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે એ દશમ કરાય છે. પણ એ ૧૧ કરાતી નથી. દશમની આરાધના પંચાંગની પહેલી અગિયારશે બીજી દશમ માનીને તે દિવસે કરાય છે. એટલે પંચાંગમાં માગશર વદી ૧૧ એ હોય, ત્યારે પોષ દશમી પંચાંગની પહેલી અગિયારશે બીજી દશમ કરી તે દિવસે કરાય છે, અને ઉજવાય છે. તેમજ પંચાંગમાં વૈશાખ શુદ્ધિ ૧૧ ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે પણ શ્રીમહાવીરસ્વામીના કેવળજ્ઞાન કલ્યાણકની આરાધના પંચાંગની પહેલી અગિયારશે બીજી દશમ માનીને જ કરાય છે. અને તે “બીજી દશમ” ઔદયિકી દશમ બને છે. એ જ પ્રમાણે પંચાંગમાં મહાશુદ્ધ ૧૧ એ હોય, ત્યારે પણ પંચાંગની ઔદયિકી દશમે શ્રીભોયણીજી તીર્થની વર્ષગાંઠ ઉજવાતી નથી. પણ પંચાંગની પહેલી અગિયારશે બીજી દશમ માનીને તે દિવસે ઉજવાય છે. તે પહેલી અગિયારશ જ ઔદયિકી દશમ બને છે.

૧૨ (બારશ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે એ ૧૨ કરાય છે. અને ૧૨ની આરાધના બીજી બારશે કરાય છે.

૧૩ (તેરશ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે ૧૩ બે કરાય છે, ૧૩ ની આરાધના બીજી તેરશે કરાય છે.

ચૈ. શુ. ૧૪ ની વૃદ્ધિએ બે ૧૩ કરીને બીજી તેરશે જ જન્મકલ્યાણુક ઉજવાય.

૧૪ (ચૌદશ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે બે તેરશ કરાય છે, અને પંચાંગની પહેલી ચૌદશે બીજી તેરશ કરી, ૧૩ની આરાધના તે દિવસે કરાય છે. ૧૩ની વર્ષગાંઠ હોય તો તે દિવસે ઉજવાય છે. એટલે પંચાંગમાં ચૈત્ર શુદ્ધિ ૧૪ બે હોય, ત્યારે શ્રી મહાવીર સ્વામીના જન્મ કલ્યાણુકની આરાધના પણ પંચાંગની પહેલી ચૌદશે બીજી તેરશ કરીને જ કરાય છે, અને કલ્યાણુકનો વરઘોડો પણ તે બીજી તેરશના દિવસે જ ચઢાવાય છે. પણ બે ચૌદશ કરાતી નથી. તેમ પંચાંગમાં બે ૧૪ હોય, ત્યારે તેરશની આરાધના તથા તેરશનું કલ્યાણુક અને કલ્યાણુકનો વરઘોડો વિગેરે પંચાંગની તેરશે કરાતું નથી. પણ પંચાંગની પહેલી ચૌદશ આરાધનામાં ઔદયિકી તેરશ (બીજી) બને છે, અને તે દિવસે જ તેરશ સંબંધી ઉપચુકત આરાધના કરાય છે.

પૂનમ-અમાસની વૃદ્ધિએ ૧૩ની જ વૃદ્ધિ કરાય

૧૫ (પૂનમ) કે ૦)) (અમાસ) ની વૃદ્ધિ હોય, ત્યારે પણ બે ૧૩ કરાય છે. પંચાંગની પહેલી પૂનમે અને અમાસે ચૌદશ કરાય છે, અને પંચાંગની બીજી પૂનમે કે બીજી અમાસે પૂનમ કે અમાસ કરાય છે. અને તે રીતે જ ૧૩ની કલ્યાણુક વિગેરે આરાધના પંચાંગની ચૌદશે બીજી ૧૩ માનીને કરાય છે, અને ૧૪ ની આરાધના (પૌષઘ-પૃષ્ઠી-ચોમાસી પ્રતિક્રમણુ વિ.) પંચાંગની પહેલી પૂનમે કે પહેલી અમાસે ૧૪ કરી, તેને ઔદયિકી ચૌદશ માનીને તે દિવસે કરાય છે.

અને પૂનમ-અમાસની આરાધના પંચાંગની બીજી પૂનમ કે અમાસે કરાય છે.

લા. શુ. પની વૃદ્ધિએ બે ચોથ કરવામાં જ આરાધ્ય પંચમીથી સંવત્સરીનું અનન્તર ચતુર્થી-પાણું તથા અવ્યવહિત પૂર્વવર્તિપાણું સચવાય છે,

આ રીતે પંચાંગમાં ભાદરવા શુદ્ધિ પાંચમની વૃદ્ધિ હોય એટલે લા.સુ.પ. બે હોય ત્યારે આરાધનામાં પંચાંગની પહેલી પાંચમને ચોથ કરી, તેને ઔદયિકી બીજી ચોથ માનીને તે દિવસે જ શ્રીસંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના કરાય છે. પણ પાંચમ બે કરાતી નથી. આ રીતે કરવામાં જ આરાધ્ય લા. શુ. પંચમી દિનથી અવ્યવહિતપૂર્વવર્તિપાણું તથા અનન્તર ચતુર્થી-પાણું સંવત્સરી મહાપર્વનું યથાર્થ રીતે સચવાય છે, અને આરાધાય છે. એટલે લા. શુ. ૫ પંચાંગમાં બે હોય ત્યારે સંવત્ ૧૯૯૨ ની લા. શુ. બીજી ચોથ રવિવારની સંવત્સરીની જેમ, તથા સં. ૧૯૯૩ ની લા. શુ. બીજી ચોથ શુક્રવારની સંવત્સરીની જેમ આરાધ્ય પંચમીનો દિન, જે પંચાંગની બીજી પાંચમનો દિવસ, તેની અવ્યવહિતપૂર્વવર્તિ પહેલી પાંચમના દિવસે જ સંવત્સરી મહાપર્વ આરાધવું વ્યાજબી ગણાય અને તેમાં જ “અન્તરા વિચ સે ક્ષ્ણ્ણ” એ સર્વામાન્ય આગમ-વચનનું તાત્પર્ય અને પ્રામાણ્ય સમાયેલું છે

અને-લા.સુ. ૫ નો પંચાંગમાં ક્ષય હોય, ત્યારે અન્ય પંચાંગના આધારે લા. શુ. ૬ નો ક્ષય માની, લા. શુ. પને અખંડ રાખીને ચોથના દિવસે સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના કરાય છે. પણ પાંચમનો ક્ષય કરાતો નથી, તેમ ૪-૫ ભેગાં

કરાતા નથી. તેમ ત્રીજનો ક્ષય કરાતો નથી. આ પ્રમાણેની તિથિની શુદ્ધ પ્રણાલિકા શાસ્ત્ર અને શ્રીવિજયદેવસૂરીય પરંપરા પ્રમાણે આજ સુધી ચાલી આવી છે.

આ પ્રણાલિકા પ્રમાણે સંવત્સરીની આરાધના કરવાથી શ્રી કાલિકાચાર્ય ભગવંતે પંચમીના રક્ષણુર્થે ચોથ પ્રવર્તાવેલ હોવાની અપેક્ષાએ પંચમીનું રક્ષણુ પણ સચવાય છે, તેમ જ સંવત્સરી મહાપર્વનો અને આગામી ખેસતા વર્ષનો એકજ વાર મળી રહે છે. એટલે-સેંકડો વર્ષોથી જે વારની સંવત્સરી હોય તે વારનું નવું ખેસતું વર્ષ આવે છે, તે પણ મળી રહે છે.

તિથિ પ્રરૂપણાની પ્રાચીન મર્યાદા ડહેલાના તથા લવારની પોળના ઉપાશ્રયની છે તે પ્રમાણે અખિલ હિંદનો તપાઠ સંઘ આરાધના કરતો આવ્યો છે.

તિથિ-પ્રરૂપણાની મર્યાદા અમદાવાદ પ. પૂ. પંચાસ શ્રી રૂપવિજયજી ગણિવરના-ડહેલાના ઉપાશ્રયની અને લવારની પોળના ઉપાશ્રયની હોવાથી, તે અને ઉપાશ્રયેથી તિથિનો અને સંવત્સરીનો જે નિર્ણય બહાર પડે છે તે નિર્ણય અમદાવાદના તપાગચ્છના તમામ ઉપાશ્રયે કબૂલ રખાતો અને રખાય છે. તે નિર્ણય અમદાવાદનો તપાગચ્છીય સકલ શ્રીસંઘ કબૂલ રાખતો અને રાખે છે. અને તેજ નિર્ણય હિન્દુસ્તાનનો સકલ તપાગચ્છીય શ્રીસંઘ પણ કબૂલ રાખતો આવ્યો છે, તેથી હિન્દુસ્તાન ભરના તમામ ગામોમાં તપાગચ્છ શ્રી સંઘમાં તિથિની અને સંવત્સરી મહાપર્વની એકજ સરખી આરાધના થતી આવી છે. અત્યાર સુધી આ રીતની જ પ્રણાલિકા ચાલી આવે છે. અમારા પૂજ્ય વડીલો તથા અમો પણ એ રીતે ડહેલાના ઉપાશ્રયની અને લવારની પોળના ઉપાશ્રયની પ્રણા-

લિકા પ્રમાણે સંવત્સરી મહાપર્વની અને તિથિની આરાધના કરતા આઠ્યા છીએ, અને કરીએ છીએ. હહેલાના ઉપાશ્રય તથા લવારની પોળના ઉપાશ્રયની આરાધનાથી જુદા પડ્યા નથી, તેમ કાયમ હહેલાના ઉપાશ્રય તથા લવારની પોળના ઉપાશ્રયની પ્રણાલિકા પ્રમાણે જ આરાધના કરવાની છે.

વિ. સં. ૧૯૫૨ વિ. માં ભા. શુ. પના ક્ષયે દ્વેનો ક્ષય સકલ તપા. સંઘે કર્યો હતો.

વિ. સં. ૧૯૫૨માં, ૧૯૬૧માં, ૧૯૮૯માં અને ૨૦૦૪ માં, પંચાંગમાં ભા. શુ. પના ક્ષયે અન્ય પંચાંગના આધારે છઠ્ઠનો ક્ષય કરી, ભા. શુ. પને અખંડ રાખીને ભા. શુ. ચોથે સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના તપાગચ્છીય સકલ શ્રીસંઘે કરી છે, અને તે વ્યાજબી થયું હતું.

હવે સં. ૨૦૧૩માં અને ૨૦૧૪માં પંચાંગમાં ભા. શુ. પ નો ક્ષય હતો, પણ તે વખતે સં. ૧૯૫૨-૧૯૬૧-૧૯૮૯ વિ. ની જેમ દ્વેનો ક્ષયવાળા અન્ય પંચાંગનો આધાર ન લેવો. પણ ચાલુ પંચાંગ માન્ય રાખી, “ક્ષયે પૂર્વા” એ વચનાનુસારે ભા. શુ. ચોથને દિવસે પાંચમ કરી, ભા. શુ. પાંચમને અખંડ રાખી, તે આરાધ્ય પંચમીના અવ્યવહિત પૂર્વ દિવસે સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના કરવી, એવો નિર્ણય હહેલાના ઉપાશ્રયે તથા લવારની પોળના ઉપાશ્રયે થયો. તે રીતે આરાધના કરવાની જાહેરાત થઈ, અને તે રીતે તપાગચ્છ શ્રી સંઘે આરાધના કરી. અમોએ પણ તે રીતે જ આરાધના કરી.

એ બંને ઉપાશ્રયે પણ વિચાર લેદ હતો.

જેકે હહેલાના ઉપાશ્રયમાં અને લવારની પોળના ઉપાશ્રયમાં જે વિચારો હતા.

(૧) ભા. શુ. પાંચમના ક્ષયે ચોથનો ક્ષય માનવો, અ ત્રીજને દિવસે ત્રાજ-ચોથ ભેગાં માની, ભા. શુ. ચોથની સંવત્સરી કરવી, તેમજ ભા. શુ. ૫ ઝે હોય, ત્યારે ત્યાં ઝે ૪ કરવી, આ વિચારના આચાર્ય શ્રી વિજયહર્ષસૂરિજી મહારાજ હતા.

(૨) જ્યારે આચાર્ય શ્રી વિજય સુરેન્દ્રસૂરિજી મહારાજવાળા (ડહેલાવાળા) ભા. શુ. પાંચમના ક્ષયે ચોથનો ક્ષય ન કરવો પણ ત્રીજનો ક્ષય કરવો, અને ભા. શુ. ૫ ઝે હોય ત્યારે ઝે ત્રીજ કરવી એ વિચારના હતા.

પણ ભા. શુ. પાંચમનો ક્ષય કરવો નહિં, પાંચમને અખંડ રાખવી, ઝે પાંચમ કરવી નહિં, આરાધ્ય પાંચમના અભ્યવહિત પૂર્વદિવસે સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના કરવી, આ વિચારમાં તો ખન્ને એકમતજ હતા.

તે તે તિથિના પ્રામાણ્યમાં તેનું ઔદયિકપણું જ પ્રયોજક છે.

તિથિના પ્રામાણ્યમાં તે તે તિથિનો ભોગવટો કે તે તે તિથિની સમાપ્તિ પ્રયોજક નથી. પણ “ઉદયમિ જા તિહી સા પમાણં” આ સર્વમાન્ય વચનથી તે તે તિથિનું ઔદયિક પણું જ તેમાં પ્રયોજક છે, એમાં ઝે મત નથી.

પંચાંગની ક્ષીણ અષ્ટમી પણ “ક્ષયે પૂર્વા” એ વચનથી સાતમના દિવસે ઔદયિકી અષ્ટમી ખને છે.

જ્યારે પંચાંગમાં પર્વતિથિનો ક્ષય હોય. એટલે એનું ઔદયિક પણું ન હોય ત્યારે આરાધનામાં “ક્ષયે પૂર્વા” એ

વચનથી પૂર્વની જે તિથિ છે, તે ક્ષીણ તિથિરૂપે પ્રમાણ અને છે. એટલે આઠમનો ક્ષય હોય, ત્યારે “ક્ષયે પૂર્વાં” આ વચનથી પૂર્વની જે સાતમ તિથિ છે, તે આઠમ તિથિરૂપે પ્રમાણ અને છે, અષ્ટમીરૂપે ઔદયિકી સિદ્ધ થાય છે. અર્થાત્ ત્યાં સપ્તમી તિથિમાં જે ઔદયિકત્વ છે, તેની નિવૃત્તિ થાય છે. એટલે સાતમનો ક્ષય કરાય છે, અને ‘ક્ષયે પૂર્વાં’ આ વચનથી આઠમમાં ઔદયિકત્વ પ્રાપ્ત થાય છે.

પંચાંગમાં જે આઠમ હોય ત્યારે પહેલી આઠમ પણ “વૃદ્ધૌ ઉત્તરાં” એ વચનથી બીજી-ઔદયિકી સાતમ અને છે.

અને પંચાંગમાં જ્યારે જે આઠમ હોય, ત્યારે ‘વૃદ્ધૌ કાર્યા’ એ વચનથી પહેલી આઠમમાંથી આઠમ તરીકેનું ઔદયિકપણું નિવૃત્ત થાય છે, અને તે પહેલી આઠમ બીજી સાતમ અને છે.

છતી ચૌદશે તેરશે ચૌદશ અને ચૌદશે પૂનમ કે અમાસ માનનારા આરાધક જ છે.

ચૌદશ-પૂનમ કે ચૌદશ-અમાસ, એમ સંયુક્ત પર્વતિથિ સ્થળે પૂનમ કે અમાસનો પંચાંગમાં ક્ષય હોય ત્યારે આરાધનામાં “ક્ષયે પૂર્વાં” એ વચનની આવૃત્તિ (જે વાર પ્રવૃત્તિ) કરવાથી ચૌદશ એ પૂનમ અને છે, અને ૧૩ તે ૧૪ અને છે. અને ૧૩ અનૌદયિકી થવાથી તેનો ક્ષય કરાય છે. તેથી આરાધનામાં છતી ચૌદશે તેરશે ચૌદશ કરવાથી અને ચૌદશે પૂનમ કે અમાસ કરવાથી અને તે રીતે આરાધના કરવાથી પરંપરાવાળા પૂર્વોક્ત સર્વામાન્ય શાસ્ત્રવચન અને શ્રીવિજય-દેવસૂરીય પરંપરા અનુસારે સંપૂર્ણપણે આરાધક જ છે.

“વૃદ્ધૌ કાર્યાં” એ વચનથી જ પહેલી પૂનમ કે અમાસે ચૌદશ, તથા ચૌદશે બીજી તેરશ કરાય છે.

તેમજ પંચાંગમાં પૂનમ કે અમાસ બે હોય, ત્યારે આરાધનામાં “વૃદ્ધૌ કાર્યા તથોત્તરા” એ વચનની આવૃત્તિ કરવાથી કરવાથી પહેલી પૂનમ કે અમાસ, એ ચૌદશ અને છે, અને તે ઔદયિકી ચૌદશ સિદ્ધ થાય છે. તેમજ (પંચાંગની) ચૌદશ છે, તે ઔદયિકી બીજી તેરશ અને છે. આમ બે ૧૫ કે બે ૦) ને બદલે બે ૧૩ કરાય છે. આ રીતે અંશમાત્ર ચૌદશનો ભોગવટો નહિ હોવા છતાં “વૃદ્ધૌ કાર્યાં” નિયમથી પહેલી પૂનમે કે અમાસે ૧૪ કરીને તે રીતે આરાધના કરવાથી પરંપરાવાળા પૂર્વોક્ત સર્વામાન્ય શાસ્ત્રવચનના આધારે સંપૂર્ણપણે આરાધક જ છે.

છતી ચૌદશે તેરશે ચૌદશ વિ., તથા ભા. શુ. પહેલી પાંચમે બીજી ચોથ, માનવી-મનાવવી, એ અનર્થનું કારણ નથી. પણ સમ્યક્ત્વશુદ્ધિનું જ આલંબન છે.

સાર એ છે કે-છતી ચૌદશે તેરશે ચૌદશ, અગર તે પહેલી પૂનમે કે પહેલી અમાસે ચૌદશ, તેમજ-ભા. શુ. ૫ બે હોય ત્યારે પહેલી પાંચમે ચોથ (કે જેમાં સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના કરાય છે) માનવા—મનાવવામાં કોઈપણ જાતની ભૂલ પરંપરાવાળા કરતા નથી, તેમ તે રીતે માનવું કે મનાવવું જરાપણ અનર્થનું કારણ નથી. પણ તે એકાંતે આરાધનાનું જ કારણ છે, અને સમ્યક્ત્વની-શુદ્ધશ્રદ્ધાની નિર્મળતાનું પરમ આલંબન છે.

વહતો વ્યાઘાત જેવું બોલનારા અનુકંપાને જ પાત્ર છે.

જે વર્ગ—શ્રીવિજયદેવસૂરીય પરંપરાવાળાથા—તપાગચ્છ સકલ શ્રીસંઘથી સં. ૧૯૯૨ અને ૧૯૯૩માં તિથિની વધ-ઘટમાં બુદ્ધો પડી, તિથિની, પદ્મીની અને ચોમાસીની આરાધનામાં બુદ્ધો રહ્યો. ત્યારબાદ થોડા વર્ષોથી પોતાની તિથિની આચરણા અને પ્રરૂપણામાં પદ્મકરૂપે થોડો સુધારો કરી, પૂનમ અમાસની ક્ષયવૃદ્ધિમાં તિથિની, પદ્મીની અને ચોમાસીની આરાધના પરંપરાવાળા પ્રમાણે કરે છે—અને કરાવે છે. તથા પહેલી પૂનમે અગર અમાસે ચૌદશ અને પંચાંગની ચૌદશે બીજી તેરશ માને છે અને મનાવે છે. જે દિવસે લૌકિક પંચાંગમાં ચૌદશના ભોગ—કાળનું નામ—નિશાનેય નથી, તેવા દિવસે ચૌદશ, તથા છતી ચૌદશે તેરશે ચૌદશ માને છે, અને મનાવે છે. પહેલી પૂનમ કે પહેલી અમાસે ચૌદશ માને છે, અને મનાવે છે. તેમજ—તે વર્ગની તિથિ પત્રિકામાં પણ બે પૂનમ કે બે અમાસ હોય ત્યારે બે તેરશ લખાય છે, પૂનમ અમાસનો ક્ષય હોય ત્યારે ૧૩ નો ક્ષય લખાય છે, અને એ પ્રમાણે પરંપરાવાળાની સાથેજ પૂનમ—અમાસની ક્ષય-વૃદ્ધિમાં ચૌદશની—પદ્મીની તથા ચોમાસીની આરાધના કરે છે.

છતાં આજે તે વર્ગવાળા પાછાં પોતાનેજ વહતો વ્યાઘાત જેવું “પરંપરાવાળા મહા—અનર્થ કરી રહ્યા છે, અને તેઓએ પોતાના ભલા ખાતર પણ પોતાની ભૂલ સુધારી લેવાની જરૂર છે.” આવું બોલી રહ્યા છે અને લખાવી રહ્યા છે. આવું વહતો વ્યાઘાત જેવું બોલીને તે વર્ગ વાળા જ (પોતે સમજે

તો) કેવો મોટો અનર્થ કરી રહ્યા છે ? કેવું મહા-અનર્થનું કારણ સેવી રહ્યા છે ? અને કેવી ભૂલ કરી રહ્યા છે ?

તેઓને સાચું સમજાય તો પોતાના ભલા ખાતર પોતાની ભૂલ સુધારી લેવા તેઓ જરૂર વિચારશે.

તેઓ ખરેખર અનુકંપાને પાત્ર છે, એમ કહેવામાં કશું જ અનુચિત જણાતું નથી.

આજ્ઞાડ્ડરાઠ્ઠા વિરાઠ્ઠા ચ, શિવાય ચ ભવાય ચ;

આ તિથિ પ્રણાલિકાનું લખાણ અમોએ “તમેવ સર્વં નીસ્સંકં, જં જિણેહિં પવેદ્વઅ”ની વાસના વાસિત અન્ત-કરણથી અમારા ક્ષયોપશમ પ્રમાણેની અમારી સમજણ પ્રમાણે સ્વપરના કલ્યાણાર્થે કર્યું છે. તેમાં જે કંઈ પ્રમાદથી શ્રી વીતરાગ ભગવંતની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ લખાયું હોય, તે માટે ત્રિવિધે ત્રિવિધે “મિચ્છામિ દુકકક” માગીએ છીએ.

આ અમારા લખાણમાં જે કોઈને ભૂલ લાગે તે ખુશીથી ભૂલ કાઢી શકે છે. પણ અમારા લખાણનું પૂરેપૂરું શ્રવણ-મનન-નિદિધ્યાસન કરી, અમારા હૃદયના આશયનું અને તાત્પર્યનું યથાર્થ અવગાહન કરી, પછી કાઢેલી ભૂલ અમારા હૃદયને જરા પણ દુલવશે નહિ—આ પ્રમાણે પૂ. વડીલોને તથા માન્ય પુરુષોને અંજલિ ભેડી અમો વારંવાર વિનયભાવે નિવેદન કરીએ છીએ.

વિજયનન્દનસૂરિ

શુભં ભવતુ ચતુર્વિધસ્ય શ્રી શ્રમણ સંઘસ્ય.

નમો નમઃ શ્રીગુરુનેમિસૂરયે

વિ. સં. ૨૦૧૪માં અમદાવાદમાં ભરાયેલ તપાગચ્છીય
મુનિ સંમેલનમાં વૈશાખ શુદ્ધ ૪—બુધવાર, તા. ૨૩-૪-૧૯૫૮
ના રોજ મૂકાયેલ નિવેદન—

તિથિ વિષયક વિચાર ભેદોમાં—આર પર્વતિથિ, સંવ-
ત્સરી મહાપર્વ આરાધનાનો દિવસ, કલ્યાણુક તિથિઓ, તથા
અન્ય તિથિઓ વિગેરેનો સમાવેશ થાય છે. તેમાં—

એ બીજ, એ પાંચમ, એ આઠમ, એ અગિયારશ, એ
ચૌદશ, પૂનમ અને અમાસ, આ આરેય પર્વતિથિ બાબતની
જે પ્રણાલિકા=“લૌકિક પંચાંગમાં જ્યારે જ્યારે તે આરે
પર્વતિથિની વધઘટ-ક્ષયવૃદ્ધિ આવે, ત્યારે ત્યારે આરાધનામાં
તે આરે પર્વતિથિમાંથી કોઈપણ પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ
ગણાતી નથી. પણ તેને બદલે અપર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરાય
છે.”—આ રીતે ચાલી આવતી જે શાસ્ત્રાનુસારિણી શુદ્ધ પ્રણા-
લિકા, જે પૂ. શ્રી વિજયદેવસૂરિજી મહારાજશ્રીની પરંપરાના
નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલી છે. એટલું જ નહિ, પણ તેમના પહે-
લાંના સમયમાં પણ આજ પ્રણાલિકા હોય, એવી અમારી
માન્યતા છે. કારણ કે—પૂ. શ્રી હીરસૂરિજી મહારાજની પરં-
પરાથી બુદ્ધી પરંપરા પ્રવર્તાવવામાં પૂ. શ્રી દેવસૂરિજી મહા-
રાજના કોઈપણ હેતુ હોય, તેવું માનવાને કંઈ પણ કારણ
નથી.

એટલું જ નહિ, પણ પૂ. શ્રી હીરસૂરિજી મહારાજના
સમયમાં પણ આજ રીતની પ્રણાલિકા માન્ય હતી
અને તે જ પ્રણાલિકા પૂ. શ્રી વિજયદેવસૂરિજી મહા-

રાબ્દએ અપનાવી, જે અત્યાર સુધી આપણા વારસામાં અવિચ્છિન્ન રીતે ચાલી આવે છે. અને તેજ પ્રણાલિકા સંવિન્ન વિદ્વાન્ ગીતાર્થ મહાપુરુષોએ આદરેલી અને આચરેલી છે. જેમાં કોઈ પણ જાતના તર્કને કે શંકાને કે ચર્ચાને અમે અવકાશ માનતા નથી.

કોઈ વર્ગની એવી માન્યતા હોય, કે આ પ્રણાલિકા યતિઓના ગાઢ અંધકારમય સમયમાં અસંવિગ્ન-અગીતાર્થ અને પરિગ્રહધારી શિથિલાચારીઓએ ચલાવી છે. તો તે માન્યતા તે વર્ગને જ લલે મુખારક રહે. યતિઓમાં લલે શિથિલાચાર અને પરિગ્રહ કહીએ, છતાં એટલું તો ચોક્કસ છે કે તેઓ વીતરાગધર્મની પૂર્ણ શ્રદ્ધાવંત તો હતા જ. તેઓને તિથિ બાબતમાં ઈરાદાપૂર્વક અશુદ્ધ પ્રરૂપણા કરવાનું કાંઈપણ કારણ માનવાની જરૂરત નથી. તેઓએ તો તે કાળમાં ધર્મ સાચવી રાખ્યો હતો.

છતાં એટલું પણ ચોક્કસ છે કે—પૂર્વોક્ત બાર પર્વ-તિથિની આરાધનામાં ક્ષયવૃદ્ધિ ન કરવી અને તેના બદલે અપર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કરવી, આ અત્યાર સુધી ચાલી આવતી અવિચ્છિન્ન શુદ્ધ પ્રણાલિકા સેકંડો વર્ષોથી આખા તપાગચ્છમાં આપણા પૂજ્ય વડીલો અપનાવતા આવ્યા છે, તે આપણે અનુ-ભવીએ છીએ અને પૂ. પન્યાસ શ્રીરૂપવિજયજી ગણિ મહારાજની ડહેલાના ઉપાશ્રયની સ્થાપનાથી અત્યારની ઘડી સુધી આપણે પણ તે રીતે જ આખા તપાગચ્છમાં વતીએ છીએ. લલે એક વર્ગે લૌકિક પચાંગમાં પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિમાં આરાધનામાં પણ પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ કાયમ રાખવાની જુદી પ્રણાલિકા તપાગચ્છના તમામ આચાર્યોને જણાવ્યા સિવાય બાવીશ વર્ષથી આચરી, પણ સં. ૧૯૯૨ પહેલાં તો આખા

તપાગચ્છમાંથી તેમજ તે વર્ગમાંથી પણ કેઈ પણ વ્યક્તિએ, પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ આચરી નથી. પણ પૂ. શ્રી મણ્ડીવિજયજી દાદા. પૂ. શ્રી બુટેરાયજી મ. શ્રીમૂલચંદ્રજી મ., શ્રી વૃદ્ધિચંદ્રજી મ., શ્રી આત્મારામજી મ., પંન્યાસજી શ્રીપ્રતાપવિજયજી ગણિ, પં. શ્રી દયાવિમળજી મ., પં. શ્રી સૌભાગ્યવિમળજી મ. પં. શ્રી ગંભીર વિજયજી ગણી બન્નેય કમળસૂરિજી મ. મ. શ્રી નીતિસૂરિજી મ., ઉપાધ્યાય શ્રી વીરવિજયજી મ., પ્રવર્તક શ્રી કાન્તિવિજયજી મ., મુનિશ્રી હંસવિજયજી મ., કાશીવાળા શ્રી ધર્મસૂરિજી મ., શ્રીનેમિસૂરિજી મ., વલ્લભસૂરિજી મ., શ્રી દાનસૂરિજી મ., તથા શ્રી ઝવેરસાસાગરજી મ. સાગરાનંદસૂરિજી મ., તથા શ્રીમોહનલાલજી મ., મુનિશ્રી કાંતિમુનિજી મ. શ્રી ખાંતિસૂરિજી મ. વગેરે તમામ આપણા વડીલ પૂજ્ય મહાપુરૂષોએ એજ પ્રણાલિકા (એટલે પર્વતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિ નહિ કરવાની) આચરી છે અને આદરી છે. ઉપરોક્ત તમામ મહાપુરૂષો ગીતાર્થ હતા, અગીતાર્થ નહોતા. મહાત્યાગી હતા, પણ શિથિલાચારી નહોતા. પરિશ્રહકારી નહોતા. પણ શુદ્ધ અપરિશ્રહવંત હતા. તેમજ વિક્રાન્ અને સમયજ્ઞ પુરૂષો હતા. તેમજ તે સમય જરાપણ અંધકારમય નહોતો. એટલું જ નહિ, પણ તે તમામ મહાપુરૂષો ભવના ભીરૂ હતા. અને શાસ્ત્રને જ અનુસરીને પ્રવર્તનારા હતા. તેઓને શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ કે પરંપરા વિરૂદ્ધ કરવાને કંઈ પણ કારણ નથી. અને આપણે એવું માનવું કે બોલવું, એ પણ એ મહાપુરૂષોની આશાતના કરવા બરાબર છે. એ અમારું ચોક્કસ માનવું છે.

એટલે હવે છેવટનું અમારું મન્તવ્ય અને અમારું કથન:—
 આરે પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિ ન કરવી. લૌકિક પંચાંગમાં ઉપરોક્ત—“આરે પર્વતિથિની વધઘટ-ક્ષય-વૃદ્ધિ હોય ત્યારે

આરાધનામાં તેના બદલે અર્પવંતિથિની ક્ષયવૃદ્ધિની પ્રણાલિકામાં અમો જરાય ફેરફાર કરવા માંગતા નથી.” તેમજ આપણા આખા તપાગચ્છમાં તમામ ચતુર્વિધ શ્રીસંઘ એજ પ્રણાલિકાને એક સરખી રીતે માન્ય રાખે, અને તેથી થોડા સમયથી આચરેલી જુદી પ્રણાલિકાને હૃદયની વિશાળતાથી છોડી દેવી, એ તપાગચ્છીય ચતુર્વિધ શ્રી સંઘયે મારી નમ્ર વિનંતિ છે. અને “આ ચર્યાના વિષયમાં બાર પર્વતિથિની ચાલી આવતી ક્ષયવૃદ્ધિ નહિ કરવાની પ્રણાલિકાને ચર્યામાં લાવવી તે અમો વ્યાજબી માનતા નથી. અમો તો જે રીતે ચાલી આવે છે, તે રીતે જ કરવાની ઇચ્છાવાળા છીએ.” બાકી સંવત્સરી મહા પર્વ આરાધનાના દિવસની તેમજ બીજી કલ્યાણક વગેરે તિથિઓની ચર્યા કરી નિર્ણય લાવવામાં અમારી સમ્મતિ છે. ઉપરોક્ત બાર પર્વતિથિમાં પણ વર્તમાન બંનેય પક્ષમાંથી જેઓ કોઈ અરસપરસ ચર્યા કે વિચાર કરવાની ઇચ્છા ધરાવતા હોય, તેઓ બંનેય પક્ષવાળા ખુશીથી અરસપરસ ચર્યા અને વિચાર કરી શકે છે. એટલું જ નહિ, પણ તેઓ અરસપરસ ચર્યા-વિચાર કરી જે એક નિર્ણય સર્વાનુમતે લાવશે તેમાં અમારી સમ્મતિ છે. પણ આરાધનામાં બાર પર્વતિથિની ક્ષય-વૃદ્ધિને ચર્યાનો વિષય નહિ કરવાની અમારી માન્યતા સચોટ છે. તે તો આપણા પૂજ્ય વડીલ મહાપુરુષો આ બાર પર્વતિથિની પ્રણાલિકા જે રીતે આચરી ગયા છે, તે રીતે જ રાખવી જોઈએ. એમાં જ આપણું શાસ્ત્રાનુસારિપણું, પરંપરાનુસારિમણું અને ગુર્વાજ્ઞાનુસારિપણું પૂરેપૂરું સચવાય છે, એવી અમારી માન્યતા છે.

વિજયનંદનસૂરિ

વિ. સં. ૨૦૦૪માં સુરેન્દ્રનગરમાં આવેલ મુનિશ્રી દર્શનવિજયજી ત્રિપુટીના પત્રના જવાબની નકલ- કે જે પત્ર તે અરસામાં 'શાસન સુધાકર' પત્રમાં 'એક સંત પુરુષનો લેહી પત્ર' આ મથાળા નીચે આગળ પાછળના નામ વગર પ્રગટ થયેલો છે, અને 'વીર શાસન' પત્રમાં નામઠામ સાથે અક્ષરશઃ પ્રગટ થયેલ છે.

વઢવાણ કેમ્પ,
જેઠ વદ ૬ રવિ.

વઢવાણ કેમ્પથી વિજયનંદનસૂરિ,

તત્ર મુનિશ્રી દર્શનવિજયજી મુનિશ્રી જ્ઞાનવિજયજીતથા મુનિશ્રી ન્યાય વિજયજી યોગ્ય અનુવંદના.

જેઠ વદ ૩ને ગુરૂવારે શ્રાવક ગીરધરભાઈ સાથે મોકલેલ પત્ર પહોંચ્યું. સંવચ્છરી સંબંધી તમોએ કેટલાક ખુલાસા પુછાવ્યા પણ આવી બાબતો માટે રૂબરૂ મળી ખુલાસા મેળવવા વ્યાજબી છે તે તમો જાણો છો. અત્યાર સુધીમાં તમોએ તમારા તરફથી પંચાંગો છપાવ્યાં તે તમોએ અમોને જણાવ્યું નથી તેમ કેઈ જાતનો ખુલાસો પણ પુછાવ્યો નથી. ત્યાર પછી તમારા તરફથી તમોએ 'જૈન પર્વતિથિનો ઈતિહાસ' નામની પુસ્તિકા છપાવી તે પણ તમોએ અમોને જણાવ્યું નથી તેમ કેઈ ખુલાસો પુછાવ્યો નથી અને હવે અત્યારે ખુલાસા પુછાવવાનો અર્થ શો ?

વિ. તા. ૭-૬-૧૯૪૮ સોમવારના 'મુંબઈ સમાચાર'માં આવેલ આટીકલ અમોએ, અમારા ગુરૂમહારાજાએ કેઈએ પણ આપેલ નથી. તેમ છપાવેલ પણ નથી. તેમ છાપામાં કેણે આપેલ છે તે પણ અમો જાણતા નથી. અમો પ્રાયઃ છાપામાં આપતા નથી તેમજ લખાવતા નથી છતાં

અમોએ તે આપેલ છે અથવા લખાવેલ છે એમ જે કોઈ માને તે તેની પોતાની સમજણ વગરનું છે.

૧૯૫૨માં જોધપુરી ચંડાશુચંડુ પંચાંગના બનાવનાર પંડિત શ્રીધર શીવલાલનેજ તે વખતે પુછાવતાં તેઓએ લખ્યું હતું કે અમારું પંચાંગ પ્રહ્લપક્ષી છે. તે મારવાડ દેશમાં માન્ય છે. તમારા દેશમાં સૌરપક્ષ માન્ય છે તો તે પ્રમાણે તમારે છકૂનો ક્ષય કરવો.' અને આ સંબંધમાં ૧૯૫૨ શ્રાવણ સુદ-૧૫, નો 'જૈન ધર્મ પ્રકાશ' પુસ્તક ૧૨ અંક પમો, તથા ૧૯૫૨ અષાઠ વદ ૧૧નું 'સયાણ વિજય' વાંચશો તો વિશેષ ખુલાસો થશે. અને 'શ્રી આત્મારામજી મહારાજનો પણ પોતાની હયાતીમાં એ પ્રમાણે જ (છકૂના ક્ષયનો) મત હતો.' તે પણ તેમાં તમોને સ્પષ્ટ જણાઈ આવશે. તા. ૧૮-૫-૩૭ના 'આત્માનંદ પ્રકાશ' પુ. ૩૪ અંક ૧૨મામાં આ. શ્રી. વિજયવલ્લભસૂરિજી પણ લખે છે કે 'સ્વર્ગસ્થ ગુરુદેવની આજ્ઞા મુજબ ૧૯૫૨માં ભાદરવા સુદ ૬નો જ ક્ષય માન્યો હતો. તો જો તે વખતે શ્રી આત્મારામજી મહારાજે તમારા લખવા પ્રમાણે ભા. સુ. ૫ ના ક્ષયે પાંચમનો જ ક્ષય આદેશ્યો હોત તો આ રીતે આ શ્રી. વિજયવલ્લભસૂરિજીને પોતાના ગુરુદેવની વિરુદ્ધ લખવાનું કાંઈ પણ કારણ હોય તેમ અમો માનતા નથી.

વળી તમે લખો છો કે આ. શ્રી. વિજયસિદ્ધિસૂરિજી કહે છે કે હું પહેલેથી જ પાંચમનો ક્ષય માનતો આવ્યો છું અને બીજાઓએ પણ પાંચમનો ક્ષય કરી ઉદય થોથે સંવચ્છરી કરી છે.' એ પણ તદ્દન ખોટું છે તે વાત ૧૯૮૯ના વીરશાસન વર્ષ ૧૧ના અંક. ૪૧ તથા ૪૪માં આ. શ્રી. વિ. દાનસૂરિજીના ખુલાસામાંથી સ્પષ્ટ જણાશે કારણ કે તેમાં આ

શ્રી વિ. સિદ્ધિસૂરિજી તો શું પણ સકલ શ્રી. તપાગચ્છીય ચતુર્વિંધ સંઘમાંથી કોઈએ પણ ભા. સુ. પનો ક્ષય માન્યો ન હતો પણ અન્ય પંચાંગોના આધારે છકૂનો જ ક્ષય માન્યો હતો તે વાત સ્પષ્ટ છે.

વિ. તમો લખો છો કે ‘ભાદરવા સુદ ૬ નો ક્ષય કરી સુદ ૪ ને મંગળવારે સંવચ્છરી કરવાથી આ. શ્રી. વિ. રામચંદ્રસૂરિજીની સાથે સંવચ્છરી થશે. અને આથી તેમનો પક્ષ સાચો છે એવું ભદ્રિક જીવો તથા ભદૈયા શ્રાવકો માનશે.’ તે પણ તમારું માનવું ખોટું છે કારણ કે તેમની અને આપણી સંવચ્છરી એક દિવસે આવવાથી કંઈ એક થઈ જવાતું નથી કારણકે તેઓ પાંચમનો ક્ષય કરે છે. જ્યારે આપણે છકૂનો ક્ષય માનવાનો છે અને આપણે એવો વિચાર કરીએ તો લોકાગચ્છ વિગેરેની સંવચ્છરી પણ આપણી સાથે આવશે તો શું આપણે તે વખતે તેવા થઈ જશું ? માટે તે વાતમાં કંઈ પણ ભય રાખવાનો હોય નહિ.

વળી તમોએ લખ્યું કે ‘આપ આ બાબત ઉપર ખુબ વિચાર કરશો અને કલમવાર સમાધાન જણાવશોજી અને વિગતવાર ખુલાસો કરશોજી.’ તો અમારા ક્ષયોપશમ પ્રમાણે અમોએ પ્રાયઃ દરેક સુદા ઉપર પ્રથમથી જ વિચાર કરેલો છે ‘અણાગપ ચતુર્થીય’ એ પાઠની વ્યવસ્થા તેમજ ‘ક્ષયે પૂર્વા’ એ વચનની વ્યવસ્થા પણ અમારા ધ્યાનમાં જ છે અને દરેકનો અમારા ક્ષયોપશમ પ્રમાણે વિગતવાર ખુલાસો છે પણ કાગળમાં એ બધાં જ ખુલાસા થઈ શકતા જ નથી. બાકી આ. શ્રી. વિજયાનંદસૂરિજી (શ્રી. આત્મારામજી મહારાજ), પં. શ્રી. ગંભીરવિજયજી ગણિજી મહારાજ. લવારની પોળના ઉપાશ્રયવાળા પં. શ્રી. પ્રતાપવિજયજી ગણિજી મહારાજ વિગેરે આપણા

વડીલો શાસ્ત્ર અને પરંપરાને આધારે જ ચાલનારા હતા પણ પોતાની કલ્પનાના આધારે ચાલનારા ન હતા. તેઓ બહુશ્રુત ભવલીડ, અનુભવી અને શ્રી. વીતરાગ શાસનના સંપૂર્ણ પ્રેમી હતા. તેઓ શાસ્ત્ર અને પરંપરાને જરાપણ વિરોધ આવે એવું કદી પણ કરે એવું માનવાને કંઈ પણ કારણ નથી.

શાસ્ત્રાનુસારિ, અવિચ્છિન્ન, સુવિહિત પરંપરા પ્રમાણે સેંકડો વર્ષોથી આ એકજ ધોરી માર્ગ ચાલ્યો આવે છે. સ. ૧૯૫૨ માં આ. શ્રી. સાગરાનંદસૂરિજીએ જુદી સંવચ્છરી કરી, તેમજ સં. ૧૯૯૨-૧૯૯૩માં આ. શ્રી. વિજયરામચંદ્રસૂરિજી, તેમના ગુરુજી, તથા તેમના અનુયાયીઓએ જુદી સંવચ્છરી કરી. બાકી ભારતવર્ષના તમામ સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, અને શ્રાવિકા, એ ચતુર્વિધ સંઘ આજ ધોરી માર્ગ ઉપર ઉપર ચાલ્યો આવે છે. અને અમો પણ શાસ્ત્ર અને પરંપરાએ તે જ ધોરી માર્ગમાં ચાલ્યા જઈ એ છીએ. છતાં પણ જ્યારે આ. શ્રી. સાગરાનંદસૂરિજી સં. ૧૯૯૨ની સંવચ્છરી સંબંધી સકલ સંઘથી પોતાની જુદી આચરણુ, તથા આ. શ્રી. વિ. રામચંદ્રસૂરિજી સં. ૧૯૯૨-૧૯૯૩ની સંવચ્છરી સંબંધી સકલ સંઘથી પોતાની જુદી આચરણુ શાસ્ત્ર અને વિજયદેવસૂરિજીની પરંપરા પ્રમાણે વ્યાજબી છે એમ અમારી રૂબરૂમાં, જાહેર અને મૌખિક રીતે સાબિત કરશે તો અમો પણ અમારા વિચાર છોડવાને તેમજ મિચ્છામિ દુઃકડમ્ આપવાને તૈયાર જ છીએ અને એમાં અમારો કદી પણ આગ્રહ સમજવો નહિ. વળી તમોએ લખ્યું કે ‘ભાવિ સંઘની રક્ષા તથા એકતાને ખાતર અમારી નમ્ર વિનંતી છે.’ તો તે સંબંધમાં જાણવું જે સંઘની રક્ષા અને એકતા ભા. સુ. પના ક્ષયે પાંચમનો ક્ષય માનવામાં જ, કે ભા. શુ. ૫ ના ક્ષયે

ત્રીજનો ક્ષય કરવામાં જ હોય એવું અમોને લાગતું નથી. પણ સં. ૧૯૫૨, ૧૯૬૧, ૧૯૮૯ પ્રમાણે સકલ શ્રીસંઘે આચરેલ ધોરી માર્ગે ચાલવામાં જ સંઘની એકતા સચવાશે અને તે જ અમોને વ્યાજબી લાગે છે.

તમોએ તમારી 'જૈન પર્વતિથિનો ઇતિહાસ' નામની પુસ્તિકામાં પત્ર ૪૪મે લખ્યું છે કે 'સં.૧૯૬૧માં શ્રી. સાગરજી મહારાજે પણ કપડવંજના સંઘની એકતા માટે સંઘને અન્ય પંચાંગ માન્ય રાખવા દીધું હતું' તો આ વખતે પણ તેઓએ સં. ૧૯૬૧માં કપડવંજની જેમ અન્ય પંચાંગને માન્ય રાખી છૂટો ક્ષય કરી સકલ શ્રી સંઘની સાથે ભાદરવા સુદ ૪ મંગળવારે શ્રી સંવચ્છરી કરવી તે જ અમોને વ્યાજબી લાગે છે અને તો જ સંઘની સાચી એકતા સાચવવાની સાચી ભાવના કહેવાય તમારે પણ તે જ રીતે પ્રેરણા કરવી તે જ વ્યાજબી છે.

શ્રી કલ્પસૂત્ર, શ્રી નિશીથસૂત્ર તથા ચૂણી, તથા યુગ-પ્રધાન શ્રી કાલિકાચાર્ય લગવાનની આચરણા વિગેરે અનેક પ્રમાણોને અનુસારે તેમજ ત્રિકાલાખાદિત જૈન શાસ્ત્રાનુસારિ તપાંગચ્છીય શ્રી વિજયદેવસૂરીય પરંપરા પ્રમાણે તેમજ શ્રીધર શીવલાલવાળા બ્લેધપુરી ચંડાશુચંડુ પંચાંગને આધારે; વળી ૧૯૫૨, ૧૯૬૧, ૧૯૮૯માં અમદાવાદના ડહેલાનો ઉપાશ્રય, લવારની પોળનો ઉપાશ્રય, વીરનો ઉપાશ્રય, વિમળનો ઉપાશ્રય વિગેરે તમામ ઉપાશ્રયવાળાએ અને હિન્દુસ્તાનના સકલ શ્રી તપા-ગચ્છના આચાર્યોએ, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, એ ચતુ-વિંધ સંઘે આચરેલ આચરણા મુજબ આ વર્ષે પણ સં. ૨૦૦૪નું સંવચ્છરી મહાપર્વ ભાદરવા સુદ ૪ મંગળવારે તા.

૭-૬-૪૮ના રોજ આરાધવું તે જ અમોને વ્યાજબી લાગે છે. તમારે પણ આજ પ્રમાણે સંવચ્છરી પર્વ આરાધવું તે અમોને ઉચિત લાગે છે, વ્યાજબી લાગે છે, અને હિતકર લાગે છે. પછી જેમ તમારી મરજી.

સ. ૧૯૫૨ની શ્રી સંઘની આચરણથી અત્યારસુધીમાં કેઈપણ બતની ગરબડ ઉભી થઈ નથી તેમ ભવિષ્યમાં થશે એવું અમારું માનવું છે જ નહિ.

મુનિશ્રી દર્શનવિજયજીની તબીયત હવે સારી હશે.

સં. ૧૯૯૮ માં તળાબ આવેલ શ્રીબદામી સાહેબ
વિ. ને તથા સં. ૧૯૯૯ માં બોટાદ આવેલ શેઠ શ્રી
કસ્તુરભાઈને આવેલ મુસદ્દા—

વિ. સં. ૧૯૯૮માં શેઠ શ્રી કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈએ—
શ્રી સુરચંદ પુરૂષોત્તમદાસ બદામી-જી સાહેબ, શેઠલ ગુભાઈ
ચુનીલાલ સુતરીયા, શેઠ ચમનલાલ લાલભાઈ, શેઠ જીવતલાલ
પ્રતાપશીભાઈ, શેઠ પોપટલાલ ધારશીભાઈ, આ પાંચ ગૃહસ્થોને
અમદાવાદથી તિથિ અંગેના શાસ્ત્રાર્થ બાબતનો નીચે લખેલ
મુસદ્દો લઈને તળાબ—મુકામે પરમપૂજ્ય શાસન સમ્રાટ પરમ
ગુરુ ભગવંતશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રી પાસે
મોકલેલા—કે જે મુસદ્દામાં આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી
મ તથા આ. શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિજીની સહીઓ હતી. તે
મુસદ્દાની બાબતમાં સંમતિ અને સૂચન લેવા તેઓ આવેલા.

સંમતિ અને સૂચન માગતા તેના જવાબમાં અમોએ
કહ્યું કે :—“બહેર અને મૌખિક રીતે આ. શ્રી વિજયરામચંદ્ર-
સૂરિજીને શાસ્ત્રાર્થ કરવો હોય, તો તેમાં અમારી સંમતિ છે.”

બદામી સાહેબ બોલ્યા : સાહેબ ! આ મુસદ્દામાં બહેર
અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ કરવાની વાત છે.

આ સાંભળીને અમોએ એ મુસદ્દો માગ્યો, તેઓએ
આપ્યો, અને અમોએ વાંચ્યો. તે મુસદ્દાની નકલ :—

પાલિતાણા. તા. ૧૯-૪-૪૨

વૈશાખ શુદ્ધ ૪-રવિવાર

“શ્રી સકળ સંઘની તિથિ ચર્ચા સંબંધી મત લેહની શાન્તિને માટે નિર્ણય મેળવવાને સારૂ શેઠ કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ જે ત્રણ મધ્યસ્થના નામો લાવે તેમાંથી અમારે બન્નેએ (આચાર્યશ્રી સાગરાનંદસૂરિ તથા આચાર્યશ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિએ) જે નામોની પસંદગી કરવી. એમાં જે એક નામ બન્નેને સંમત આવે તેને સરપંચ નીમી તે બંને પક્ષોના મંતવ્યોને સાંભળીને જે નિર્ણય આપે તે અમારે બન્નેએ કબુલ રાખી, તે મુજબ વરતવું. આ મુજબ વરતવાનું બંધન બન્નેના શિષ્ય સમુદાયને મંજૂર રહેશે.

વિજયરામચંદ્રસૂરિ. દા. પોતે. આનંદસાગર દા. પોતે.”

આ મુસદ્દો વાંચીને અમોએ કહ્યું : “સહી કરનાર બંને આચાર્યો જાહેર અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ વિના પણ પોતપોતાનું મંતવ્ય મધ્યસ્થને સમજાવી શકે છે. આમાં જાહેર અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ એવો કોઈ શબ્દ છે જ નહિ.”

આવો વિચાર અમોએ આપતાં બદામી સાહેબે કબુલ કર્યું કે મહારાજ સાહેબની વાત બરાબર છે. પછી તેઓએ પૂછ્યું. તો સાહેબ ! જાહેર અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ કઈ રીતે થાય ?

અમોએ કહ્યું : “જાહેર અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ ત્રણ રીતે થઈ શકે છે. ૧, રાજસભામાં ગોઠવવો હોય, તો પણ થઈ શકે છે. આ તરફ ભાવનગર સ્ટેઈટ છે, આ તરફ પાલીતાણા સ્ટેઈટ છે, અને આ તરફ વલ્લભીપુર સ્ટેઈટ છે. જ્યાં કરવો હોય, ત્યાં અમો તૈયાર જ છીએ.”

આ સાંભળીને બદામી સાહેબે કહ્યું : આ રીતે બનવું અત્યારે અસંભવિત છે.

(૨) તો પછી દયાળુદાદાની પવિત્ર છાયામાં પાલિતા-
ણામાં હિંદુસ્તાનનો સકલ સંઘ ભેગો કરવો, અને ત્યાં ચતુ-
ર્વિધ સંઘ વચ્ચે જાહેર અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ થાય.”
જાહેર-મૌખિક શાસ્ત્રાર્થની ખીજી રીત દેખાડતાં અમોએ કહ્યું.

બદામી સાહેબ : પણ સાહેબ ! આવું કરવામાં ઘણી
ધમાલ થવાનો સંભવ રહે.

આના જવાબમાં અમોએ કહ્યું : “આમાં ધમાલ શી થાય ?
એ જણા શાસ્ત્રાર્થ કરે અને બાકી તમામ વર્ગ શાન્તિથી
સંભળે. અને પોતપોતાના પક્ષવાળાને બંને જણા શાન્તિ રાખવા
ભલામણ કરી શકે છે. છતાં તમારે આ રીતે પણ શાસ્ત્રાર્થ
રાખવાનો વિચાર ન થતો હોય તો-૩, તમો અહીં આવેલા
પાંચ જણા અને છઠ્ઠા શેઠશ્રી કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ એ છએની
હાજરીમાં જાહેર અને મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ થાય, અને મધ્યસ્થ
જે નિર્ણય આપે તે બંનેને કબૂલ રખાય. આટલું-આ રીતે
તો થવું જ જોઈએ.”

એટલે શેઠ જીવાભાઈએ અમોને કહ્યું : આપનો જે રીતે
વિચાર હોય તે આપ લખીને અમોને આપો.

આથી અમોએ જીવાભાઈની રૂબરૂ જ મુસદ્દો લખીને
પાંચેને વંચાવીને આપ્યો. એ મુસદ્દાની નકલ :—

તા. ૩-૫-૧૯૪૨

“વિક્રમ સંવત્ ૧૯૯૨ની સાલમાં શનિવારની સંવત્સરી
તથા વિ. સં. ૧૯૯૩ની સાલમાં બુધવારની સંવત્સરી વિજય-
રામચંદ્રસૂરિજીએ તથા તેમના ગુરુજીએ તથા તેમના સાધુ
સમુદાયે જે કરેલી, તે શાસ્ત્રથી અને શ્રીવિજયદેવસૂરીશ્વરજીની
પરંપરાથી વિરુદ્ધ છે, માટે તે સંબંધમાં પહેલ વહેલો મૌખિક

અને જાહેર શાસ્ત્રાર્થ વિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ અમારી સાથે કરવો પડશે. તેઓએ તપાગચ્છના સર્વ આચાર્યોને જણાવ્યા સિવાય સંવત્સરી જુદી કરેલી હોવાથી તેમને જ પહેલાં પ્રશ્નો અમે પૂછીશું, અને તે પ્રશ્નોના ઉત્તર તેઓએ મૌખિક આપવા પડશે અને પછી આ સંબંધમાં તેઓ પણ અમોને પ્રશ્નો પૂછી શકશે. ત્યારબાદ તિથિ સંબંધમાં પણ તે પ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થ કરાશે. અને તેમાં મધ્યસ્થ જે ફેંસલો આપશે તે અમારે બંનેને કબુલ રાખવો પડશે. જોકે-મધ્યસ્થ તરીકે અમે શ્રીસંઘમાંથી બંને પક્ષોને સંમત વ્યક્તિઓ નીમાય તે વ્યાજબી માનીએ છીએ. છતાં ઠરાવ પ્રમાણે મધ્યસ્થ તરીકે જેને તમો નીમો તેમાં અમારો વાંધો ઉપયોગી નહિ હોવાથી અમારે વાંધો લેવો નથી.

મધ્યસ્થ તરીકે નક્કી કરાયેલ વ્યક્તિ અમારા શાસ્ત્રાર્થના વિષયને બરાબર સમજી શકે તેમ છે કે નહિ, તેમજ પ્રમાણિક છે કે નહિ, તે માટે અમારે પણ તેને તપાસવી પડશે.

શાસ્ત્રાર્થ વખતે બંને પક્ષ તરફથી જેમને હાજર રહેવાની ઈચ્છા હશે, તેઓ ભાગ લઈ શકશે.

આ મુસદ્દો લઈને તે પાંચે ગૃહસ્થો વિદાય થયા.

આ જ મુસદ્દો બોટાદ મુકામે વિ. સં. ૧૯૯૯ માં પ.પૂ. શાસનસમ્રાટ પરમગુરુભગવંતશ્રી પાસે શેઠશ્રી કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ તથા શેઠ ચમનલાલ લાલભાઈ સંમતિ અને સૂચન લેવા આવેલા, તે વખતે તેઓને આપેલ.

શરૂઆતમાં-શેઠ કસ્તૂરભાઈએ વાત કરી કે-આ રીતે બંને આચાર્યોની સહીઓ લીધી છે, અને આ રીતે શાસ્ત્રાર્થ રાખેલ છે, તો આ બાબતમાં આપનો શો અભિપ્રાય અને શી સલાહ છે ?

જવાબમાં અમોએ કહ્યું : “૧. પ્રથમ તો આવી જુદી પ્રવૃત્તિ બને છે જ કેમ ? સંઘમાં હું હોઉં કે બીજો હોય, પણ કોઈ સંઘથી જુદી પ્રવૃત્તિ કરવા માંગે તો તે વ્યક્તિ પાસેથી સંઘના આગેવાનોએ ખુલાસો માગવો જોઈએ. આ જ આપણી નબળાઈ છે.

૨. તમો અમારી સંમતિ-સલાહ લેવા આવ્યા છો, તો તે સહી કરનાર બન્ને આચાર્યોને પૂછીને આવ્યા છો કે—એમને એમજ ?

જવાબમાં શેઠે કહ્યું : હું મારા વિચારથી જ આવ્યો છું. આ સાંભળીને અમોએ કહ્યું : “તો પછી અમારી સલાહ કે સૂચનાનો ઉપયોગ શો ? કલે તેઓ બન્નેમાંથી કોઈપણ એમ કહે કે—અમારે તેઓની સલાહ કે સૂચનાની જરૂર નથી, તો અમારા સલાહ કે સૂચનાનો અર્થ શો ? અને અમારી સલાહ કે સૂચનાની જરૂર હોય, તો આ તમારો મુસદ્દો રદ કરી, ફરી નવો મુસદ્દો ઘડાવી, અને તેમાં ચાર આ પક્ષના આચાર્યો તથા ચાર સામા પક્ષના આચાર્યોની આમાં સંમતિ લેવી એ રીતે લખવું. અને નીચે બંને આચાર્યોની સહીઓ લેવી. પછી બન્ને પક્ષના ચાર-ચાર આચાર્યો પાસે જવું જોઈએ.

૩. શાસ્ત્રાર્થ લિખિત કોઈ ઠેકાણે હોય જ નહિ. બહાર અને મૌખિક રીતનો શાસ્ત્રાર્થ જ શાસ્ત્રાર્થ કહેવાય. મહાન્ કવિ અને વિદ્વાન્ શ્રીહર્ષના “ખંડન ખંડખાદ્ય” ગ્રંથમાં જુઓ—તેમાં પણ “કથાયામેવ નિગ્રહઃ” કહેલું છે, વાદી-પ્રતિવાદીના લખાણમાં નિગ્રહ નથી કહ્યો.

૪. અમો શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર જ છીએ, પણ બહાર અને મૌખિક રીતે કરવો હોય તો અમારી સંમતિ છે. ભલે કદાચ અમારી સામે બાર રામચંદ્રસૂરિજી આવે, અને બારસો

કલ્યાણવિજયજી આવે પણ જાહેર અને મૌખિક રીતિએ હોય, તો ખુશીથી અમે તૈયાર છીએ.

અને તેમાં જે સાચું ઠરશે, તે સ્વીકારવા પણ અમે તૈયાર જ છીએ. અમારો કોઈ જાતનો પણ આગ્રહ સમજવો નહિ.

બાકી—લિખિતમાં તો કાલે કોઈ પક્ષ તરફથી પાંચસો અપાશે, કોઈ હજાર આપી શકે, કોઈ બે હજાર આપી શકે.

શેઠ કહે : આમાં એવું નહિ બને.

અમોએ કહ્યું : “નહિ બને તો કલ્યાણકારી. પણ અમારે તો જાહેર અને મૌખિક રીતે હોય તોજ સંમતિ છે.”

પછી શેઠે કહ્યું : હવે આપને કાંઈ બીજું કહેવાનું ન હોય તો અમે જઈએ છીએ.

જવાબ આપતાં અમોએ કહ્યું : “તમો કુરાન અને તલવાર લઈને આવ્યા છો, એવું ન સમજવું. અમારા મુસદ્દામાં સંમતિ આપો નહિતર આ બધા અપયશનો ટોપલો આપના માથે છે, એવું સમજશો નહિ.

અમારા સ્વભાવ પ્રમાણે અમે તાણીને ભલે બોલીએ છીએ, પણ કોઈ જાતનું બીજું અનુચિત બોલવાનું અમારું નથી.

પછી શેઠ ઉભા થયા, અને વંદન કરીને રજા માગી. તે વખતે અમોએ લાખી રાખેલ અમારો મુસદ્દો શેઠને આપ્યો અને કહ્યું : “આ અમારો જવાબ છે—લ્યો.” એમ કહીને ત્યાં બધાની રૂબરૂ વાંચી સંભળાવી શેઠને આપ્યો.

મુસદ્દો લઈને નીસરણી ઉતરતાં શેઠ બોલ્યા કે : મને ઠીક લાગશે તો હું આ મુસદ્દો આપીશ.

એટલે અમોએ કહ્યું : “તમો જે કાર્યને અંગે અમારી સંમતિ, સૂચન કે સલાહ લેવા આવ્યા છો, તેની જરૂર હોય તો આપશો. નહિતર જેવી તમારી મરજી.” વિજયનંદનસૂરિ

તા.ક. બોટાદમાં શેઠશ્રી કસ્તૂરભાઈ શેઠ સાથે થયેલી ઉપરની વાતો સંપૂર્ણ અક્ષરશઃ તમામ વાત આ. શ્રીવિજયરામચંદ્ર સૂરિજીને વિ. સં. ૧૯૯૯ માં શ્રીગિરિરાજ ઉપર ભેગા થયેલા ત્યારે અમોએ કરેલી છે.

સૂચના

(વિ. સં. ૨૦૨૭ના ભીંતીયા પંચાંગમાંથી)

શાસ્ત્રાણ અને સુવિહિત પરંપરા મુજબ શ્રી જૈન શ્રવેતાંબર મૂર્તિપૂજક તપાગચ્છીય શ્રી સંઘે વિ. સં. ૨૦૨૮ ના આવતા વર્ષે શ્રી સંવત્સરી મહાપર્વની આરાધના ભાદરવા શુદ્ધ બીજી ચોથ મંગળવાર તા. ૧૨-૯-૭૨ ના દિવસે કરવાની છે.

વિજયનંદનસૂરિ

(વિ. સં. ૨૦૨૮ ના ભીંતીયા પંચાંગમાંથી)

તપાગચ્છની તિથિ પ્રજ્ઞપણાની જુની મર્યાદા અમદાવાદ ઉહેલાના ઉપાશ્રયની હોવાથી ઉહેલાના ઉપાશ્રયની અને લવારની પોળના ઉપાશ્રયની પ્રણાલિકા પ્રમાણે સંવત્સરીની, તિથિની, તથા પંચાંગ માન્યતાની આચરણા અમો તથા તપાગચ્છ ચતુર્વિધ શ્રી સંઘ કરતા આવ્યા છીએ. અને ભવિષ્યમાં પણ ઉહેલાના ઉપાશ્રયે તથા લવારની પોળના ઉપાશ્રયે સંવત્સરી, તિથિ, અને પંચાંગ બાબતમાં જે પ્રણાલિકા અપનાવાશે તે પ્રમાણે અમારે પણ આચરણા કરવાની રહે છે.

વિજયનંદનસૂરિ

